

حقوق جزای عمومی (جلد دوم)

مجازات‌ها و اقدامات تأمینی و تربیتی

(مطابق با قانون مجازات اسلامی ۱۳۹۲، قانون آئین دادرسی کیفری ۱۳۹۲، آخرین
آراء وحدت رویه دیوان عالی کشور و نظرات مشورتی اداره حقوقی قوه قضائیه)

دکتر حجت سبزواری

عضو هیأت علمی دانشگاه

انتشارات جنگل

سرشناسه : سبزواری نژاد، حجت، ۱۳۴۷-
 عنوان قراردادی : ایران. قوانین و احکام
 عنوان و نام پدیدآور : حقوق جزای عمومی/ حجت سبزواری نژاد.
 مشخصات نشر : تهران: جنگل، جاودانه، ۱۳۹۳
 مشخصات ظاهری : ۴۲۴ ص
 شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۳۱۶-۰۷۷-۴ ج ۱ : ۹۷۸-۶۰۰-۳۱۶-۱۸۶-۳ ج ۲
 وضعیت فهرست نویسی : فاپا
 یادداشت : ج ۲ (چاپ اول: ۱۳۹۳) (فیا)
 شت : کتابنامه
 مندرجات : ج ۱. جرم، مجرم، مسئولیت کیفری و موانع آن
 ج ۲. مجازات‌ها و اقدامات تأمینی و تربیتی
 موضوع : حقوق جزا - ایران
 موضوع : قانون کیفری - ایران
 رده‌بندی کنگره : ۳۹۱-۱۳۹۰/س/۲۷/۳۸۰۰ KMH
 رده‌بندی دیویی : ۳۴۵.۵
 شماره کتابشناسی ملی : ۱۴۵۵۱۲

عنوان کتاب: حقوق جزای عمومی (جلد دوم) مجازات‌ها و اقدامات تأمینی و تربیتی
 تألیف: دکتر حجت سبزواری نژاد
 ناشر: انتشارات جنگل، جاودانه
 ناظر فنی: امین لشکری
 نوبت و سال چاپ: اول، ۱۳۹۳
 قطع و تیراژ: وزیری، ۱۰۰۰ نسخه
 قیمت: ۱۶۰۰۰ ریال با جلد نفیس
 شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۳۱۶-۱۸۶-۳

[http:// www.junglepub.org](http://www.junglepub.org)

تلفن: ۰۲۱-۶۶۴۸۶۱۱۵-۹-۶۶۴۸۲۸۳۰

[email:// Info@junglepub.org](mailto:Info@junglepub.org)

۰۳۱-۳۳۲۰۵۰۶۷-۳۳۲۰۳۸۰۰-۹

«حق چاپ برای ناشر محفوظ است»

فهرست مطالب

مقدمه

بخش اول: تعریف، ویژگی‌ها، اهداف و انواع مجازات و اقدامات تأمینی و تربیتی ۱

فصل اول: تعریف، خصوصیات و اهداف مجازات و اقدامات تأمینی و تربیتی ۳

مبحث اول: مفهوم، اهداف و خصوصیات مجازات و اقدامات تأمینی و تربیتی ۴

گفتار اول: معنا و مفهوم مجازات و سیر تحول آن ۴

گفتار دوم: معنا و مفهوم اقدامات تأمینی و تربیتی و سیر تحول آن ۷

گفتار سوم: خصوصیات مجازات و اقدامات تأمینی و تربیتی ۹

۱- مدت‌دار بودن ۹

۲- حقارت و رسوایی ۱۱

۳- قطعیت و قابلیت تجدیدنظر ۱۱

۴- اعتبار امر مختومه ۱۲

۵- رعب و ترس‌آوری ۱۲

۶- رنج‌آوری ۱۳

۷- قبح اخلاقی ۱۳

مبحث دوم: اهداف مجازات و اقدامات تأمینی و تربیتی ۱۵

گفتار اول: اهداف مجازات ۱۵

۱- سزادهی یا اجرای عدالت ۱۵

۲- ترس و ارعاب ۱۷

۳- اصلاح مجرم ۱۷

۴- ناتوان‌سازی ۱۷

۵- رضایت مجنی‌علیه ۱۸

گفتار دوم: اهداف اقدامات تأمینی و تربیتی ۲۰

۱- حمایت از جامعه از طریق پیشگیری ۲۰

۲- پیشگیری از طریق اصلاح مجرم ۲۱

۳- پیشگیری از طریق خنثی کردن رفتار خطرناک ۲۱

۴- پیشگیری از طریق خنثی نمودن آلات و ادوات خطرناک ۲۲

مبحث سوم: اصول مشترک و موارد اختلاف مجازات و اقدامات تأمینی و تربیتی ۲۳

گفتار اول: اصول مشترک مجازات و اقدامات تأمینی و تربیتی ۲۳

۲۳	۱- اصل شخصی و فردی بودن
۲۴	۲- اصل قانونی بودن
۲۵	۳- اصل دخالت مقام قضایی
۲۶	۴- اصل احترام به شأن و کرامت انسان
۲۷	گفتار دوم: موارد اختلاف مجازات و اقدامات تأمینی و تربیتی
۲۷	۱- مرجع صدور
۲۷	۲- اختلاف در هدف
۲۸	۳- اختلاف در شمول عقو
۲۸	۴- عین بودن
۲۸	تعدد مجازات
۲۸	۶- سابقه مجازات کیفری
۲۹	۷- مرور زمان و داشت شاکی
۲۹	۸- قبح مجازات
۲۹	۹- مسؤولیت مجازات
۲۹	۱۰- تناسب
۲۹	۱۱- رسوایی
۲۹	۱۲- اختلاف در موضوع
۲۹	۱۳- الزام به تشکیل پرونده شخصیت
۳۰	۱۴- اختلاف در تعلیق، آزادی مشروط، مرور زمان
۳۱	فصل دوم: انواع مجازات و اقدامات تأمین و تربیتی
۳۲	مبحث اول: انواع مجازات بر حسب نوع رابطه آن
۳۲	گفتار اول: مجازات‌های اصلی
۳۲	۱- حدود
۳۴	۲- قصاص
۳۵	۳- دیات
۳۵	۴- تعزیرات
۳۷	گفتار دوم: مجازات تکمیلی
۴۳	گفتار سوم: مجازات تبعی
۵۱	مبحث دوم: انواع مجازات بر حسب موضوع آن‌ها
۵۱	گفتار اول: مجازات‌های بدنی
۵۳	گفتار دوم: مجازات‌های سالب آزادی
۵۶	گفتار سوم: مجازات‌های سالب یا محدودکننده حق
۵۸	گفتار چهارم: مجازات‌های مالی

۵۹	۱- جزای نقدی
۶۰	۲- انواع جزای نقدی
۶۰	۱-۲- جزای نقدی ثابت
۶۰	۲-۲- جزای نقدی نسبی
۷۰	گفتار پنجم: مجازات‌های سالب حیثیت و شهرت
۷۱	گفتار ششم: مجازات‌های ساقط کننده فعالیت‌های حرفه‌ای
۷۲	مبحث دوم: انواع اقدامات تأمینی و تربیتی
۷۳	گفتار اول: اقدامات تأمینی و تربیتی ناظر بر اشخاص
۷۳	۱- اقدامات تأمینی درمانی اشخاص همراه با صدمات بدنی و سالب آزادی
۷۵	۲- اقدامات تربیتی اشخاص همراه با سلب آزادی
۷۵	۳- اقدامات تأمینی سالب محدودکننده حق اشخاص
۷۶	۴- منع از اشتغال با کسب و حرفه
۷۶	گفتار دوم: اقدامات تأمینی ناظر بر اموال و اشیاء
۷۶	۱- اقدامات تأمینی ضبط اموال منته‌العرضه یا اشیاء
۷۷	۲- اقدامات تأمینی انهدام اموال یا اشیاء
۷۷	۳- اقدامات تأمینی بستن یا تعطیلی مؤسسه
۷۹	بخش دوم: چگونگی تعیین مجازات و اقدامات تأمینی و تربیتی
۸۱	فصل اول: تعدد و تکرار جرم
۸۲	مبحث اول: مفهوم تعدد جرم
۸۴	گفتار اول: تعدد جرم با مجازات واحد
۸۵	۱- فعل واحد با عناوین متعدد مجرمانه (تعدد عنوانی)
۸۷	۲- تعدد رفتار مجرمانه (فعل مجرمانه بعدی نتیجه منطقی و قهری رفتار مجرمانه قبلی)
۸۸	۳- تعدد رفتار مجرمانه منجر به جرم واحد (با داشتن وحدت طبیعی و عرفی)
۸۹	۴- تعدد رفتار مجرمانه (با عنوان رفتار واحد)
۹۰	۵- تعدد جرم (با وحدت جنس جرم حدی و تعزیری)
۹۰	۶- تعدد جرم حدی یکسان با مجازات یکسان
۹۰	۷- وقوع دو جرم حدی در پی یک واقعه
۹۱	۸- ارتکاب زنای متعدد با انواع مختلف
۹۱	گفتار دوم: تعدد جرم با مجازات‌های متعدد
۹۴	۱- تعدد واقعی جرم از نوع مختلف
۹۶	۲- تعدد واقعی جرم از نوع مشابه
۹۸	۳- فعل مجرمانه واحد با نتایج متعدد

۱۰۲	۴- تعدد واقعی به نحو مقدمه بودن جرمی برای جرم دیگر
۱۰۵	گفتار سوم: چگونگی تعیین مجازات اشد
۱۰۹	گفتار چهارم: چگونگی تعیین مجازات بیشتر از حداکثر
۱۱۰	گفتار پنجم: چگونگی مجازات در صورت عدم اجرای مجازات اشد
۱۱۱	گفتار ششم: قانون مجازات اسلامی ۱۳۹۲ در تعدد اخف است یا اشد؟
۱۱۱	۱- تعدد جرم از انواع مشابه
۱۱۲	۲- تعدد جرایم از انواع مختلف
۱۱۲	گفتار هفتم: موارد عدم اعمال قواعد تعدد جرم
۱۱۳	گفتار هشتم: تعدد قصاص
۱۱۴	گفتار نهم: تعدد دیه
۱۱۷	گفتار دهم: تعدد حدود
۱۱۹	مبحث دوم: تکرار جرم
۱۲۰	گفتار اول: تکرار جرم از حیث نوع
۱۲۱	گفتار دوم: تکرار در قیاسات
۱۲۸	گفتار سوم: تکرار در قصاص و دیه
۱۲۸	گفتار چهارم: چگونگی محاسبه مجازات در تکرار جرم
۱۳۱	گفتار پنجم: نکات کلیدی تکرار جرم
۱۳۵	فصل دوم: تعویق و معافیت از مجازات
۱۳۶	مبحث اول: تعویق مجازات
۱۳۸	گفتار اول: مفهوم تعویق مجازات
۱۳۸	گفتار دوم: شرایط تعویق مجازات
۱۳۹	۱- مجازات تعزیری درجه ۸ تا ۶
۱۳۹	۲- وجود جهات مخففه
۱۴۰	۳- پیش‌بینی اصلاح مجرم
۱۴۰	۴- جبران یا ترتیب جبران خسارات وارده به قربانی جرم
۱۴۱	۵- فقدان سابقه کیفری مؤثر
۱۴۲	۶- الزام دادگاه به رعایت حداقل و حداکثر مدت تعویق
۱۴۲	گفتار سوم: انواع قرار تعویق مجازات
۱۴۲	۱- تعویق ساده
۱۴۴	۲- تعویق مشروط یا تعویق مراقبتی
۱۴۴	۱-۲- تکلیف به تدابیر
۱۴۵	۲-۲- الزام به اجرای دستورات

۱۴۶	گفتار چهارم: آثار عدم اجرای قرار تعویق
۱۴۷	۱- لغو قرار تعویق
۱۴۸	۲- افزایش مدت تعویق
۱۴۸	۳- ممنوعیت صدور قرار تعلیق
۱۴۹	گفتار پنجم: پاداش التزام به تعهدات در دوره تعویق
۱۴۹	گفتار ششم: جرایم ممنوع از تعویق مجازات
۱۵۲	گفتار هفتم: نکات کلیدی تعویق مجازات
۱۵۵	مبحث دوم: معافیت از مجازات
۱۵۵	گفتار اول: مفهوم معافیت از مجازات
۱۵۶	گفتار دوم: شرایط معافیت از مجازات (ماده ۳۹)
۱۵۶	۱- جرم تعزیری درجه ۸
۱۵۶	۲- احراز جهات
۱۵۶	۳- فقدان سابقه کیفری
۱۵۶	۴- گذشت شاکی و جبران خسارت و برقراری ترتیبات جبران آن
۱۵۶	۵- احراز اصلاح مجرم با عدم احراز مجازات
۱۵۷	۶- احراز مجرمیت
۱۵۷	گفتار سوم: شرایط معافیت از مجازات (ماده ۴۵)
۱۵۷	۱- جرایم موجب تعزیری درجه ۸ تا ۶
۱۵۷	۲- صدور قرار تعویق مجازات و شرایط آن
۱۵۷	۳- انقضای مدت تعویق مجازات
۱۵۸	۴- پایبندی به اجرای دستورات دادگاه
۱۵۸	۵- گزارش مددکار اجتماعی
۱۵۸	۶- ملاحظه وضعیت مرتکب
۱۵۸	۷- اختیاری بودن معافیت از مجازات
۱۵۹	فصل سوم: تعلیق اجرای مجازات و تعلیق تعقیب
۱۶۰	مبحث اول: تعلیق اجرای مجازات
۱۶۱	گفتار اول: شرایط تعلیق اجرای مجازات
۱۶۱	۱- تعزیری بودن جرم
۱۶۱	۲- مجازات تعزیری درجه سه تا هشت
۱۶۳	۳- احراز مجرمیت
۱۶۳	۴- وجود یکی از جهات تخفیف
۱۶۴	۵- پیش‌بینی اصلاح مجرم
۱۶۴	۶- جبران یا ترتیب خسارات وارده به قربانی جرم

۱۶۴	۷- فقدان سابقه مؤثر کیفری
۱۶۵	۸- فقدان محکومیت تعلیقی
۱۶۵	۹- تقاضای دادستان یا قاضی اجرای حکم
۱۶۶	گفتار دوم: خصوصیات قرار تعلیق اجرای مجازات
۱۶۷	۱- محدودیت زمان صدور
۱۶۷	۲- تعیین مدت تعلیق
۱۶۷	۳- تصریح به عدم ارتکاب جرم و اجرای دستورات و آثار تخطی از آن
۱۶۸	۴- ذکر جهت یا جهات تعلیق اجرای مجازات
۱۶۹	۵- تعلیق اجراء تمام یا بخشی از مجازات
۱۶۹	۶- آثار سوم: انواع تعلیق اجرای مجازات
۱۶۹	گفتار چهارم: ارایه و رعایت از قرار تعلیق اجرای مجازات
۱۶۹	۱- بی اثر شدن محکومیت تعلیقی
۱۷۰	۲- کاهش مدت تعلیق
۱۷۰	۳- لغو تمام یا بخشی از دستورات دادگاه
۱۷۰	گفتار پنجم: عوامل افزایش مدت لغو قرار تعلیق اجرای مجازات
۱۷۱	۱- ترمذ از دستورات دادگاه
۱۷۱	۲- ارتکاب جرم
۱۷۱	۳- وجود محکومیت مؤثر کیفری در زمان صدور قرار
۱۷۱	۴- وجود محکومیت کیفری قطعی معلق در زمان صدور قرار
۱۷۲	گفتار ششم: طرق لغو قرار تعلیق مجازات
۱۷۴	گفتار هفتم: نکات کلیدی تعلیق اجرای مجازات
۱۷۸	مبحث دوم: تعلیق تعقیب
۱۷۸	گفتار اول: سیستم‌های تعقیب
۱۷۸	۱- سیستم قانونی بودن تعقیب
۱۷۹	۲- سیستم موقعیت داشتن تعقیب
۱۷۹	گفتار دوم: تعلیق تعقیب در حقوق ایران
۱۸۰	گفتار سوم: تفاوت تعلیق تعقیب و تعلیق اجرای مجازات
۱۸۱	۱- زمان صدور
۱۸۱	۲- مقام صادر کننده
۱۸۱	۳- مدت تعلیق
۱۸۱	۴- نوع و میزان مجازات
۱۸۱	۵- هدف
۱۸۱	گفتار چهارم: تشابهات تعلیق تعقیب و تعلیق اجرای مجازات

۱۸۱	۱- رضایت متهم
۱۸۲	۲- گذشت شاکی یا مدعی خصوصی یا ترتیب جبران خسارات وارده به قربانی جرم
۱۸۲	۳- فقدان سابقه محکومیت مؤثر کیفری
۱۸۲	۴- صدور قرار تأمین مناسب
۱۸۲	۵- آزادی متهم یا محکوم بعد از صدور قرار
۱۸۲	۶- الزام به صدور تدابیر و انجام دستورات
۱۸۳	۷- چگونگی لغو قرار
۱۸۵	فصل چهارم: تخفیف مجازات
۱۸۶	مبحث اول: تعریف مجازات و انواع آن
۱۸۶	گفتار اول: مفهوم تخفیف مجازات
۱۸۷	گفتار دوم: انواع تخفیف مجازات
۱۸۷	۱- کیفیات مجزیه اجزای یا قانونی
۱۸۸	۲- کیفیات مخففه مجزیه یا قضایی
۱۸۹	گفتار سوم: شرایط تخفیف قضایی
۱۹۰	۱- گذشت شاکی یا مدعی خصوصی
۱۹۲	۲- همکاری مؤثر متهم در شناسایی شریک یا معاونان، تحصیل ادله یا کشف اموال و اشیاء حاصله از جرم یا به کار رفته برای ارتکاب آن
۱۹۳	۳- اوضاع و احوال خاص مؤثر در ارتکاب جرم
۱۹۳	۴- اعلام متهم قبل از تعقیب یا اقرار مؤثر
۱۹۳	۵- ندامت، حسن سابقه و یا وضع خاص متهم از قبیل بولت یا بی‌سعی
۱۹۳	۶- کوشش متهم به منظور تخفیف آثار جرم یا اقدام وی برای جبران زیان ناشی از آن
۱۹۴	۷- خفیف بودن زیان وارده به بزه‌دیده یا نتایج زیانبار جرم
۱۹۴	۸- مداخله ضعیف شریک یا معاون در وقوع جرم
۱۹۴	۹- توبه
۱۹۵	مبحث دوم: چگونگی اعمال تخفیف مجازات
۱۹۵	گفتار اول: تقلیل مجازات
۱۹۷	گفتار دوم: تبدیل مجازات
۱۹۷	گفتار سوم: تقلیل و تبدیل مجازات
۱۹۷	گفتار چهارم: تخفیف و رابطه آن با مجازات جایگزین حبس
۲۰۰	گفتار پنجم: تخفیف در تکرار و تعدد جرم
۲۰۱	گفتار ششم: نکات کلیدی تخفیف مجازات
۲۱۱	فصل پنجم: آزادی مشروط و نظام نیمه آزادی
۲۱۲	مبحث اول: آزادی مشروط

۲۱۲	گفتار اول: شرایط آزادی مشروط
۲۱۲	۱- تعزیری بودن مجازات
۲۱۳	۲- محکومیت قطعی
۲۱۳	۳- تحمل بخشی از مجازات
۲۱۶	۴- پیشنهاد دادستان و یا قاضی اجرای حکم
۲۱۸	۵- فقدان سابقه آزادی مشروط
۲۱۹	۶- احراز حسن اخلاق و رفتار مستمر محکوم
۲۱۹	۷- بران خسارت مجنی علیه یا ترتیب جبران آن
۲۱۹	گفتار دوم: مدت آزادی مشروط
۲۲۰	گفتار سوم: انواع آزادی مشروط
۲۲۰	گفتار چهارم: انطباق و تبعیت محکوم در مدت آزادی مشروط
۲۲۲	گفتار پنجم: محکومیت تبعی در آزادی مشروط
۲۲۲	گفتار ششم: مکان زندگی آزادی مشروط
۲۲۵	گفتار هفتم: تفاوت آزادی مشروط با تعلیق اجرای مجازات
۲۲۷	گفتار هشتم: موارد تشدید آزادی مشروط با تعلیق اجرای مجازات
۲۲۹	مبحث دوم: نظام نیمه آزادی
۲۲۹	گفتار اول: شرایط نظام نیمه آزادی
۲۳۰	۱- حبس تعزیری
۲۳۰	۲- مجازات حبس درجه ۵ تا ۷
۲۳۰	۳- گذشت شاکی
۲۳۰	۴- تعهد به فعالیت
۲۳۰	۵- رضایت محکوم
۲۳۰	۶- سپردن تأمین مناسب
۲۳۱	گفتار دوم: زمان صدور دستور نظام نیمه آزادی
۲۳۱	گفتار سوم: تلاقی نظام نیمه آزادی و مجازات جایگزین
۲۳۳	فصل ششم: مجازات جایگزین حبس و نظارت الکترونیکی
۲۳۴	مبحث اول: مجازات جایگزین حبس
۲۳۴	گفتار اول: شرایط صدور مجازات جایگزین
۲۳۴	۱- گذشت شاکی یا مدعی خصوصی
۲۳۵	۲- وجود یکی از جهات تخفیف
۲۳۶	۳- تعزیری بودن مجازات
۲۳۶	گفتار دوم: انواع مجازات جایگزین حبس
۲۳۷	۱- دوره مراقبتی

۲۳۷	۲- خدمات عمومی رایگان
۲۳۸	۳- جزای نقدی روزانه
۲۳۸	۴- جزای نقدی
۲۳۸	۵- محرومیت از حقوق اجتماعی
۲۳۹	۶- نظارت الکترونیکی
۲۴۴	مبحث دوم: آثار مجازات جایگزین حبس
۲۴۴	گفتار اول: تکالیف دادگاه و محکوم علیه
۲۴۵	گفتار دوم: تشدید، تخفیف و توقف موقت مجازات جایگزین حبس
۲۴۶	گفتار سوم: موارد اعمال مجازات حبس پس از صدور مجازات جایگزین
۲۴۷	گفتار چهارم: نکات کلیدی مجازات جایگزین حبس
۲۵۳	بخش سوم: موارد سقوط مجازات
۲۵۵	فصل اول: عفو
۲۵۶	مبحث اول: عفو و انواع آن
۲۵۶	گفتار اول: معنای عفو
۲۵۶	گفتار دوم: انواع عفو
۲۵۷	۱- عفو خصوصی
۲۵۷	۲- عفو عمومی
۲۶۰	مبحث دوم: شرایط و آثار عفو عمومی و خصوصی
۲۶۰	گفتار اول: شرایط و آثار عفو عمومی
۲۶۰	۱- شرایط اعطای عفو عمومی
۲۶۰	۲- آثار عفو عمومی
۲۶۲	گفتار دوم: شرایط و آثار عفو خصوصی
۲۶۲	۱- شروط عفو خصوصی
۲۶۳	۲- قلمرو عفو خصوصی
۲۶۳	۳- آئین عفو خصوصی
۲۶۵	۴- آثار عفو خصوصی
۲۶۵	گفتار سوم: نکات کلیدی عفو
۲۷۱	فصل دوم: مرور زمان
۲۷۲	مبحث اول: مرور زمان، مبانی و تبیین مفاهیم آن
۲۷۲	گفتار اول: تعریف مرور زمان
۲۷۴	گفتار دوم: دلایل و مبانی مرور زمان

۲۷۶	گفتار سوم: مفهوم مبدأ مرور زمان
۲۷۷	گفتار چهارم: دفعات قطع مرور زمان (محدود یا نامحدود)
۲۷۷	گفتار پنجم: انقطاع مرور زمان و علل آن
۲۷۷	گفتار ششم: آثار انقطاع مرور زمان
۲۷۸	گفتار هفتم: تعلیق مرور زمان کیفری
۲۸۰	مبحث دوم: انواع مرور زمان و آثار آن
۲۸۰	گفتار اول: مرور زمان شکایت
۲۸۴	گفتار دوم: مرور زمان تعقیب
۲۸۶	گفتار سوم: مرور زمان صدور حکم قطعی
۲۹۱	گفتار چهارم: مرور زمان اجرای حکم قطعی
۲۹۳	گفتار پنجم: آثار مرور زمان کیفری
۲۹۴	گفتار ششم: مرور زمان چه جرایمی ممنوع است؟
۲۹۵	۱- جرائم علیه امنیت داخلی و خارجی کشور
۲۹۵	۲- جرائم اقتصادی شامل تهربدای و جرائم موضوع تبصره ماده (۳۶)
۲۹۵	۳- جرائم موضوع قانون مبارزه با مواد مخدر
۲۹۵	۴- تعزیرات منصوص شرعی
۳۰۱	فصل سوم: نسخ قانون
۳۰۲	مبحث اول: نسخ و شرایط آن
۳۰۲	گفتار اول: مفهوم نسخ
۳۰۳	گفتار دوم: شرایط نسخ
۳۰۳	۱- مغایرت حکم دو قانون
۳۰۳	۲- وحدت موضوع دو قانون
۳۰۴	۳- مرجع نسخ
۳۰۴	۴- زمان دو قانون
۳۰۶	مبحث دوم: انواع نسخ و آثار آن
۳۰۶	گفتار اول: انواع نسخ
۳۰۶	۱- نسخ صریح
۳۰۶	۲- نسخ ضمنی
۳۰۷	گفتار دوم: آثار نسخ قانون
۳۰۷	۱- عدم تعقیب
۳۰۷	۲- عدم رسیدگی و صدور حکم
۳۰۷	۳- عدم اجرای مجازات

۳۰۷	۴- زائل شدن آثار محکومیت کیفری
۳۰۷	۵- بی اعتباری قانون منسوخ
۳۰۹	فصل چهارم: گذشت شاکی
۳۱۰	مبحث اول: گذشت و جرایم قابل گذشت
۳۱۰	گفتار اول: مفهوم گذشت شاکی
۳۱۲	گفتار دوم: جرایم قابل گذشت
۳۱۳	۱- جرایم تعزیری قابل گذشت
۳۱۳	۲- جرایم مدنی قابل گذشت
۳۱۴	۳- قصاص
۳۱۵	۴- دیه
۳۱۶	مبحث دوم: شرایط گذشت و آثار آن
۳۱۶	گفتار اول: شرایط گذشت
۳۱۶	۱- اهلیت گذشت کننده
۳۱۷	۲- گذشت قیم موقت
۳۱۸	۳- گذشت وارث
۳۱۸	۴- تعدد متضررین از جرم
۳۱۸	۵- عدم استماع عدول از گذشت
۳۱۹	۶- زمان گذشت
۳۲۰	۷- منجز بودن گذشت
۳۲۰	۸- ترتیب اثر به گذشت مشروط یا معلق
۳۲۱	۹- صور گذشت شاکی
۳۲۱	۱- ۹- گذشت شفاهی
۳۲۱	۲- ۹- گذشت کتبی
۳۲۲	گفتار دوم: آثار گذشت شاکی
۳۲۳	۱- سقوط تعقیب و رسیدگی
۳۲۳	۲- سقوط مجازات
۳۲۴	۳- تخفیف مجازات
۳۲۴	۴- محو آثار محکومیت کیفری
۳۲۴	گفتار سوم: نکات کلیدی گذشت شاکی
۳۳۱	فصل پنجم: توبه
۳۳۲	مبحث اول: توبه و شرایط آن
۳۳۲	گفتار اول: مفهوم توبه
۳۳۴	گفتار دوم: توبه عامل سقوط مجازات

۳۳۴	۱- مجازات حدی (غیر از قذف و محاربه).....
۳۳۴	۲- اظهار توبه.....
۳۳۵	۳- احراز اصلاح و ندامت.....
۳۳۶	۴- توبه قبل از دستگیری و اثبات جرم.....
۳۳۹	گفتار سوم: توبه عامل تخفیف مجازات.....
۳۳۹	۱- توبه بعد از اثبات جرم حدی.....
۳۴۰	۲- توبه در حد زنا یا لواط (با اکراه، عنف یا اغفال).....
۳۴۰	۳- جمع حکم مواد ۱۱۴ و ۱۱۶ قانون مجازات اسلامی ۱۳۹۲.....
۳۴۱	نثار چهارم: توبه در تعزیرات.....
۳۴۱	۱- توبه در تعزیرات عامل سقوط مجازات.....
۳۴۲	۲- توبه در تعزیرات عامل تخفیف مجازات.....
۳۴۴	مبحث ششم: آثار توبه.....
۳۴۴	گفتار اول: آثار توبه در فین.....
۳۴۵	گفتار دوم: آثار توبه در تعزیرات.....
۳۴۹	فصل ششم: قاعده درء
۳۵۰	مبحث اول: معنای قاعده درء و قلمبندان آن.....
۳۵۱	گفتار اول: مفهوم الفاظ قاعده.....
۳۵۲	گفتار دوم: مفهوم شبهه و رابطه آن با ظن، شک، وهم و جهل.....
۳۵۲	۱- رابطه شبهه با وهم و ظن.....
۳۵۲	۲- رابطه شبهه و شک.....
۳۵۳	۳- رابطه شبهه و جهل.....
۳۵۴	۴- شبهه یا جهل حکمی.....
۳۵۴	۵- رابطه یقین و شبهه.....
۳۵۵	مبحث دوم: چگونگی عروض قاعده درء و موارد اعمال آن.....
۳۵۵	گفتار اول: چگونگی عروض شبهه.....
۳۵۶	گفتار دوم: موارد اعمال قاعده درء.....
۳۵۸	گفتار سوم: شبهه در مسؤولیت کیفری و شرایط جرم.....
۳۶۰	گفتار چهارم: انکار بعد از اقرار.....
۳۶۵	فصل هفتم: سایر عوامل سقوط مجازات
۳۶۶	مبحث اول: جنون، فوت، اعتبار امر مختومه کیفری.....
۳۶۶	گفتار اول: فوت متهم یا محکوم علیه.....
۳۶۶	۱- فوت قبل و بعد از تعقیب یا در حین رسیدگی.....

۳۶۷	۲- فوت بعد از صدور حکم و قبل از قطعیت حکم
۳۶۸	۳- فوت بعد از صدور محکومیت قطعی
۳۶۹	گفتار دوم: اعتبار امر مختومه کیفری
۳۷۰	۱- وحدت موضوع
۳۷۱	۲- وحدت طرفین
۳۷۱	۳- صدور رأی قطعی از سوی مقامات قضایی
۳۷۲	مبحث دوم: عوامل خاص سقوط مجازات قذف و قصاص
۳۷۲	گفتار اول: موجب خاص سقوط مجازات قذف
۳۷۳	گفتار دوم: مبنیات خاص سقوط مجازات قصاص
۳۷۴	۱- قتل مسر و اجنبی در حال زنا
۳۷۴	۲- قتل غیر مسلم توسط مسلمان
۳۷۴	۳- قتل فرزند توسط پدر یا جد پدری
۳۷۴	۴- قتل دیوانه توسط اقل
۳۷۵	۵- مهدور الدم بودن مقتول
۳۷۶	۶- قتل دیگری توسط مأمور
۳۷۶	۷- عدم قصاص عضو سالم در برابر عضو ناک یا سالم
۳۷۷	۸- عدم قصاص عضو اصلی در برابر عضو اند
۳۷۷	۹- عدم قصاص عضو به سبب خوف تلف
۳۷۷	۱۰- عدم امکان تساوی در طول، عرض و عمق جنایت
۳۷۷	۱۱- ورود آسیب به حدقه در قصاص چشم
۳۷۷	۱۲- عدم امکان تعیین مرتکب جنایت
۳۷۹	فصل هشتم: مصونیت
۳۸۰	مبحث اول: مصونیت پارلمانی و قضایی
۳۸۰	گفتار اول: مصونیت پارلمانی (نمایندگان مجلس)
۳۸۴	گفتار دوم: مصونیت قضایی (قضات)
۳۸۵	مبحث دوم: مصونیت سیاسی یا دیپلماتیک
۳۸۹	گفتار اول: مأموریت دیپلماتیک
۳۹۲	گفتار دوم: کنسول‌ها
۳۹۲	گفتار سوم: برخی مقامات بین‌المللی
۳۹۳	گفتار چهارم: کشتی‌های جنگی (بیگانه)
۳۹۳	گفتار پنجم: کشتی‌های غیر جنگی دولتی (بیگانه)
۳۹۴	گفتار ششم: هواپیماهای خارجی
۳۹۵	منابع و مآخذ

مقدمه

مطابق برنامه ارائه شده از سوی شورای عالی برنامه‌ریزی وزات علوم، تحقیقات و فناوری، سرفصل درس **جزای عمومی ۳** دوره کارشناسی رشته حقوق، بررسی انواع مجازات و اقدامات تأمینی و تربیتی و خصوصیات، اهداف، تفاوت و نقاط مشترک آنها، چگونگی تعیین مجازات و نحوه تعیین مجازات‌ها و استفاده از نهادهایی همچون تخفیف و تشدید مجازات، تعلیق اجرای مجازات، آزادی مشروط و به بررسی عوامل سقوط مجازات همانند گذشت شاکی و مرور زمان ... اختصاص یافته است. در این میان و اساتید محترم هر یک به نوبه خود موظف به یادگیری و ارائه مطالب بر اساس سرفصل مذکور می‌باشند. بر همین اساس همانند جلد اول کتاب جزای عمومی، نگارنده تمام تلاش در سرفصل ساخته که تمام موضوعات مربوط به سرفصل درس **جزای عمومی ۳** و مطالب مربوط به آن مطابق قانون مجازات اسلامی ۱۳۹۲ و قانون آئین دادرسی کیفری ۱۳۹۲ جمع‌آوری و نگاشته و قلم نیفتد.

همانگونه که می‌دانیم زمانی که جرم به نام کار خود محقق و مسؤولیت کیفری مجرم احراز شد، دادگاه بی‌تردید باید اقدام به تعیین مجازات نماید. چنانچه او فاقد مسؤولیت کیفری شناخته شود اما دارای حالت خطرناک باشد و پیش‌بینی شود که در صورت رها نمودن دیگران را در معرض خطر قرار خواهد داد، قاضی دستور اقدام تأمینی همانند نگهداری او در تیمارستان را صادر می‌نماید و در صورتی که نیازمند به اقدام تربیتی داشته باشد دستور لازم را برای تربیت او همانند اخذ تعهد از والدین طفل یا سپردن به اشخاص حقوقی و یا حقوقی دیگر صادر خواهد نمود. در حقوق کیفری ایران به ویژه در قانون مجازات اسلامی ۱۳۹۲ این واکنش‌ها را در برابر اعمال مجرمانه تحت عنوان **مجازات یا اقدامات تأمینی و تربیتی** نام برده می‌شود. موضوعات چگونگی وقوع جرم و شرایط مسؤولیت کیفری در دروس جزای عمومی ۱ و ۲ مطرح می‌گردد و با فرض آگاهی از آنها، کتاب حاضر که اختصاص به تعریف انواع مجازات و اقدامات تأمینی و تربیتی و چگونگی تعیین آن‌ها است مشتمل بر ۳ بخش ارائه می‌شود. **بخش اول** به تعریف مجازات و اقدامات تأمینی و تربیتی و ویژگی، اهداف و تفاوت و نقاط مشترک هر یک از آنها، تبیین انواع مجازات‌ها اعم از مجازات‌های اصلی شامل حدود، قصاص، دیات و تعزیرات و درجات مجازات‌های تعزیری، مجازات‌های تکمیلی و تبعی و خصوصیات و اهداف هر یک از آن‌ها و انواع اقدامات تأمینی و تربیتی اختصاص یافته است.

بخش دوم به چگونگی تعیین مجازات و اقدامات تأمینی و تربیتی در حقوق کیفری ایران

می‌پردازد. مرحله تعیین مجازات و اقدامات تأمینی و تربیتی به جهاتی که زندگی مجرمان را سخت دچار دستخوش و تحول می‌نماید، فوق‌العاده حساس و سرنوشت‌ساز است. هر یک از انواع مجازات و اقدامات تأمینی و تربیتی اعم از بدنی یا سالب آزادی یا سالب حقوق، زندگی محکوم و کسانش را به شدت تحت تأثیر قرار می‌دهد. بنابراین در مرحله تقنین و اجرا باید با وسواس فوق‌العاده به آن‌ها نگریسته شود. فاصله کسانی که تنها قانون و احکام دادگاه‌ها را می‌خوانند تا کسانی که حکم قانون و دادگاه برای آنان صادر و آن را تحمل و لمس می‌کنند، بسیار زیاد و ناگفتنی است. فاصله و تفاوت خواندن کلمه اعدام در قانون یا حکم دادگاه تا اعدام حکم و مصیبت وارده بر فرزند، پدر و مادرش در قاموس کلمات و جملات جای نمی‌گیرد. هنگام تعیین مجازات و اقدامات تأمینی و تربیتی می‌باید تمام زوایا و اطراف اجرای آن را ملاحظه نمود. نباید از یاد برد که نوعاً اعمال مجازات و اقدامات تأمینی و تربیتی برگشت‌ناپذیرند. تعیین مجازات و اقدامات تأمینی و تربیتی همان و از دست دادن یک انسان و یا آبرو و حیثیت و هم **اولین گام** برای تعیین مجازات و اقدامات تأمینی و تربیتی آن است که قاضی دادگاه هر قضایی دیگر پای بند به اصل برائت و اصل قانونی بودن جرم و مجازات و اقدامات تأمینی و تربیتی باشد. با تمام وجود این اصل اولیه را درک نماید. **اصل قانونی بودن مجازات و اقدامات تأمینی و تربیتی** همانند اصل قانونی بودن جرم از اصول اولیه و ابتدایی یک دانش‌آموخته حقوق در حوزه و دانشگاه است. پای‌بندی به آن یعنی احترام به اصل کرامت انسان و حفظ حقوق او که در مقررات شرعی و انسانی بسیار بر آن تأکید شده است. **اصل قانونی بودن مجازات و اقدامات تأمینی و تربیتی** به معنای آن است که قاضی دادگاه موظف است که به موجب قانون میزان مجازات و اقدامات تأمینی و تربیتی را تعیین نماید. حرص و ولع برای مجازات غیرقانونی دیگران نتیجه مجازات برای حریص نخواهد داشت. در نظام کیفری ایران هر چند در برخی موارد همانند ماده ۲۱ قانون مجازات اسلامی ۱۳۹۲ اصل قانونی بودن جرم و مجازات نادیده گرفته شده است اما قانون‌سازان پای بند به این اصل نسبت به قوانین سابق دارای برجستگی می‌باشد و قاضی دادگاه نمی‌تواند به هیچ روی از این اصل تخطی نماید. اصل قانونی بودن مجازات و اقدامات تأمینی و تربیتی به موجب صراحت اصل ۳۶ قانون اساسی و ماده ۱۲ و ۱۳ قانون مجازات اسلامی ۱۳۹۲ بیان و تأکید گردیده است. عبارات مقررات مذکور آن قدر گویا است که نیازی به توضیح ندارد. اصل ۳۶ قانون اساسی مقرر می‌دارد: «حکم به مجازات و اجرا آن باید تنها از طریق دادگاه صالح و به موجب قانون باشد.» و ماده ۱۲ قانون مجازات اسلامی ۱۳۹۲ بیان می‌دارد: «حکم به مجازات یا اقدام تأمینی و تربیتی و اجرای آن‌ها باید از طریق دادگاه صالح، به موجب قانون و با رعایت شرایط و

کیفیات مقرر در آن باشد.» و ماده ۱۳ همین قانون مقرر داشته: «حکم به مجازات یا اقدام تأمینی و تربیتی و اجراء آنها، حسب مورد نباید از میزان و کیفیتی که در قانون یا حکم دادگاه مشخص شده تجاوز کند و هرگونه صدمه و خسارتی که از این جهت حاصل شود، در صورتی که از روی عمد یا تقصیر باشد حسب مورد موجب مسؤولیت کیفری و مدنی خواهد بود و در غیراین صورت، از بیت‌المال جبران خسارت خواهد شد.» دومین گام چگونگی تعیین مجازات و اقدامات تأمینی و تربیتی را بابت اصل تناسب بین جرم و مجازات و اقدامات تأمینی و تربیتی است که متأسفانه هم در تفسیری هم در عمل کمتر بدان توجه شده است. تناسب به آن معنا است که باید بین صدمه وارده بر میزان قابلیت سرزنش جرم و خصوصیات شخصی و فردی مجرم از یک طرف و مجازات و اقدامات تأمینی و تربیتی از طرف دیگر تناسبی موزون برقرار شود. میزان صدمه وارده به قربانی جرم ملاک اصلی برای تعیین میزان شدت جرم است. میزان قبح اخلاقی رفتار (مثلاً عمدی بودن و یا غیر عمدی بودن) در نشانه مهمی برای ملاک شدت جرم خواهد بود. پس از تعیین شدت جرم باید به تناسب آن مجازات تعیین نمود.^۱ در حقوق کیفری ایران مجازات‌های اصلی شامل حدود، قصاص، دیات، تعزیرات است. قصاص و دیات جنبه حق‌الناس داشته و با توصیه به گذشت مجنی‌علیه تلاش شده است که حتی المقدور شاکی از حق خود گذشت و یا با مصالحه با جانی اجرای مجازات قصاص منتفی شود. در مورد پرداخت دیه که جنبه مالی دارد نمی‌توان آن را به معنای واقعی مجازات تلقی نمود بلکه در حقیقت جبران خسارتی است که جانی بابت صدمات وارده باید پرداخت نماید. در مجازات‌های حد نیز بر اساس مقررات قانون مجازات اسلامی ۱۳۹۲ تعداد آن‌ها از تعداد انگشتان دو دست فراتر نمی‌رود، قانونگذار با پیش‌بینی نهادهای همچون عفو، توبه، قاعده درء و ایجاد شرایط سخت‌گیرانه برای آن‌ها سعی در عدم اجرا و یا تخفیف و تعدیل آن‌ها داشته است. اما در خصوص مجازات‌های تعزیری که عمده مجازات‌ها را در حقوق کیفری ایران را تشکیل می‌دهد، با توجه به این نوع مجازات‌ها از سوی حاکم تعیین می‌شوند «التعزیر بما یری الحاکم» (امروزه مجلس شورای اسلامی مشورای نگهبان به نیابت از حاکم اسلامی این وظیفه را به عهده دارند) در چگونگی تعیین مجازات‌ها قانون مجازات اسلامی ۱۳۹۲ با دادن اختیاراتی به دادگاه‌ها با استمداد از دیدگاه‌های نو و جدید در اعمال قواعد تعدد و تکرار جرم نسبت به قانون مجازات اسلامی ۱۳۷۰ و ایجاد نهادهایی همچون تعویق و معافیت از مجازات، تخفیف، تبدیل، تقلیل و تعلیق اجرای مجازات، آزادی مشروط، نظام نیمه آزادی، تعیین مجازات‌های جایگزین، تعلیق تعقیب متهم و دسته‌بندی

اشخاص زیر ۱۸ سال و اعمال اقدامات تأمینی و تربیتی در صدد است که با توجه به میزان شدت جرم ارتكابی و خصوصیات مجرم تناسبی معقول و منطقی بین جرم و مجازات تعیین نماید تا بتوان اهداف مجازات و اقدامات تأمینی و تربیتی را قابل دسترس دانست.

بخش سوم کتاب به بررسی عوامل سقوط مجازات اختصاص پیدا کرده است. لازمه تعیین مجازات و قطعیت آن، اجرای حتمی آن است اما وجود عواملی سبب خواهد شد که مجازات اجرا نشود این عوامل که به موجب قانون تعیین می گردند، عوامل سقوط مجازات نامیده شده اند. عمر، مرور زمان، نسخ قانون، گذشت شاکی، توبه، قاعده درء، انکار بعد از اقرار و سایر موارد که به طور خاص، مجازات قذف و قصاص را ساقط می نمایند، در زمره عوامل سقوط مجازات به شمار می روند که در این بخش مورد تجزیه و تحلیل قرار خواهند گرفت.